

บทบาทของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อดำรงรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านน้ำเกียน
กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

นางสาวพิรญา ศรีเพชรารุธ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF PARTICIPATORY COMMUNICATION TO MAINTAIN THE COMPETENCE
OF NAMKAIN VILLAGE : PHUPANG SUB-DISTRICT , NAN PROVINCE.

Miss Peeraya Sripetcharawut

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491012

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อดำรงรักษาความเป็นชุมชน
เข้มแข็งบ้านน้ำเกียน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

โดย

นางสาว พิรญา ศรีเพชรารุณ

สาขาวิชา

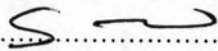
นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

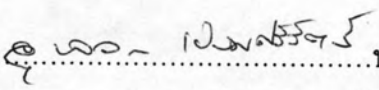
รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ

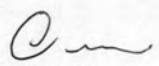
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..........คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..........ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์)

..........อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

..........กรรมการ
(ดร. วรรณรัตน์ รัตนวรางค์)

พริญา ศรีเพชรารุฑ : บทบาทของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อดำรงรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านน้ำเกียน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. (THE ROLE OF PARTICIPATORY COMMUNICATION TO MAINTAIN THE COMPETENCE OF NAMKAIN VILLAGE: PHUPANG SUB-DISTRICT, NAN PROVINCE) อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ, 204 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการสื่อสารของชุมชนบ้านน้ำเกียนในการดำรงรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งและศึกษารูปแบบการสื่อสารในชุมชนบ้านน้ำเกียนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย แกนนำชุมชนบ้านน้ำเกียน สมาชิกในชุมชน และกลุ่มพันธมิตรที่ให้การสนับสนุน จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. รูปแบบการสื่อสารที่พบในชุมชนบ้านน้ำเกียนผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในมิติทางการสื่อสาร เพื่อสร้างความร่วมมือภายในชุมชน และภายนอกชุมชน สรุปตามระดับพัฒนาการของชุมชนได้ดังนี้

1.1 ระยะเวลาเบื้องต้น เป็นระยะที่ชุมชนเริ่มตระหนักถึงวิกฤติปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการ บวรส. (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย) ที่มีแกนนำ และกลุ่มชาวบ้านเป็นผู้จัดตั้ง โดยรูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในระยะนี้ประกอบด้วย การสื่อสารทางเดียวแบบเป็นทางการ การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ การสื่อสารตามแนวดิ่ง และการสื่อสารตามแนวนอน หรือ แนวราบ โดยมีลักษณะของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 3 ระดับ นั่นคือ เวทีระดับชาวบ้าน เวทีระดับหมู่บ้าน และเวทีระดับตำบล

1.2 ระยะเวลาที่สอง เป็นระยะที่ปัญหาของชุมชนเริ่มคลี่คลาย เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาผ่านทางรูปแบบการสื่อสารแบบสองทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการสื่อสารตามแนวนอน

1.3 ระยะเวลาปัจจุบัน เป็นระยะที่ชุมชนมีความเข้มแข็งจนได้รับขนานนามว่าเป็นชุมชนตัวอย่าง โดยรูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในระยะนี้ ประกอบด้วย การสื่อสารแบบสองทางทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยยังคงเน้นหนักในเรื่องของการจัดประชุมเวที และการแลกเปลี่ยนความรู้กับสังคมภายนอก

2. บทบาททางการสื่อสารของชุมชนบ้านน้ำเกียนในการดำรงรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย 12 บทบาท คือ (1) เป็นช่องทางการถ่ายทอดข่าวสาร (การสื่อสารขาออก) (2) เป็นช่องทางรับรู้ข่าวสาร (การสื่อสารขาเข้า) (3) ช่วยกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร (4) เป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน (5) ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ (6) เป็นกลไกเร่งการพบปะแสดงความคิดเห็น (7) เป็นเครื่องมือสร้างความโปร่งใส (8) เป็นเวทีสื่อสารทางความคิด (9) สร้างการมีส่วนร่วม (10) แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (11) รายงานความคิดเห็น/ความต้องการของประชาชน และ (12) บริหารความขัดแย้ง

ภาควิชา.....การประชาสัมพันธ์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2549.....

4785239528 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: THE ROLE OF COMMUNICATION / PARTICIPATORY COMMUNICATION / TO MAINTAIN THE COMPETENCE / NAMKAIN VILLAGE / NAN PROVINCE

PEERAYA SRIPHETCHARAWUT: THE ROLE OF PARTICIPATORY COMMUNICATION TO MAINTAIN THE COMPETENCE OF NAMKAIN VILLAGE : PHUPANG SUB-DISTRICT , NAN PROVINCE. THESIS ADVISOR : KANJANA KAEWTHEP, Ph.D., 204 pp.

The qualitative research methods employing the participant observation and in-depth interviews were used to study the role of communication to maintain the competence of Namkain village in Nan province and to study the communication patterns which developed in this community through the participatory communication process. The total numbers of key participants were 30, including community's leaders, villagers or community members, and village's alliances.

The study revealed two main results: 1.The communication patterns which were found and used in Namkain community through different types of activity administration and the role of communication to maintain the competence. The communication patterns were gradually developed through 3 different stages with the purpose to build rapport within and outside the community. Three stages were included the incubation stage, the second stage and the recent stage. (1.1)During the incubation stage, the community began to realize the crisis which occurred in the community. The leading groups and villagers established the working group using the participatory process through Bhor-Wor-Ror-Sor and through 4 communication patterns including the formal one-way communication, informal two-way communication, vertical communication, and horizontal communication patterns. Three levels of sharing idea forum which were executed on this stage were community members forum, village forum, and sub-district forum. (1.2) The second stage was the time period in which crisis or problems were minimized. People in Namkain village participated in solving shared problems altogether by using 3 patterns of communication: formal two-way communication, informal two-way communication, and vertical communication. (1.3) The recent stage was the stage in which the community was rewarded as the community's model because it was strengthened and had high competence. The communication patterns which were used during this stage included formal two-way communication, informal two-way communication emphasizing on forums and sharing knowledge with the outsiders.

2. This study showed 12 roles of communication of Namkain community in maintaining its competence. Those roles were (1) to distribute news (export channel), (2) to receive news (import channel), (3) method of screening data, (4) bridge in horizontal communications, (5) facilitator of decision making, (6) mechanism for accelerating discussion and exchange, (7) tool in creating transparency, (8) forum for communicating ideas, (9) creation of participation, (10) resolution of conflict, (11) method of compiling people's ideas and needs and (12) administration of conflict.

Department.....Public Relations.....Student's.....*Pray. Osanay*
Field of study.....Development Communication.....Advisor's.....*Kanjana Kawthep*
Academic year.....2006.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หากปราศจากบุคคลและคณะบุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัยที่ผ่านมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการทำงานวิจัยมาโดยตลอดจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.วรรณรัตน์ รัตนวรางค์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ คุณหอมเข้ม หอมจีต พ่อกำนันคำมูล คุณครูชูลิป คุณสนิท และพี่น้องชาน้ำเกียนที่ได้ให้ความรู้และข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัย หากปราศจากความอนุเคราะห์ของท่านที่กล่าวมาแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้คงมีอาจปรากฏเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ได้

ขอบคุณกำลังใจจากเพื่อนๆ นิเทศศาสตร์พัฒนาการ รุ่นที่ 10 (ภาคนอกเวลา) ที่ช่วยเป็นกำลังใจและแรงผลักดันให้แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ยี่โกว แซ่ซุก และครอบครัวศรีเพชรารุช ที่ได้ให้ความรักและกำลังใจด้วยดีเสมอมา จนทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์สำเร็จได้

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงลงได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหำนำการวิจัย.....	14
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	15
ขอบเขตของการวิจัย.....	15
นิยามศัพท์.....	15
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	17
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการพัฒนาชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง.....	19
แนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน.....	30
แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	35
แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของการสื่อสาร.....	41
แนวคิดเรื่องกระบวนการ บวรส.....	46
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำรงรักษา (การดำรงอยู่)	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	54
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	63
การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย.....	63
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	71

	หน้า
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย.....	75
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75
การนำเสนอข้อมูล.....	76
4. ผลการวิจัย.....	77
บริบทชุมชน.....	78
บริบททางการปกครอง.....	86
บริบททางการสื่อสาร.....	88
วิกฤติปัญหาชุมชน.....	89
พัฒนาการและการแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการ บวรต.....	93
องค์กรและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน.....	119
วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวบ้าน.....	127
การมีส่วนร่วมของชุมชนน้ำเกี๋ยน.....	131
รูปแบบการสื่อสารของชุมชน.....	138
บทบาทการสื่อสารของชุมชนน้ำเกี๋ยน.....	149
การดำรงรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็ง.....	157
5. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	167
สรุปผลการวิจัย.....	167
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	180
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	181
รายการอ้างอิง.....	182
ภาคผนวก.....	187
ภาคผนวก ก...แบบบันทึกภาคสนาม.....	188
ภาคผนวก ข ...ตัวอย่างข่าวประชาสัมพันธ์.....	189
ภาคผนวก ค...ภาพกิจกรรมของชุมชนน้ำเกี๋ยน.....	198
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	204

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. แสดงจำนวนหลังคาเรือนและจำนวนประชากรของแต่ละหมู่บ้านในตำบลน้ำเกี๋ยน..	81
2. แสดง 10 อันดับนามสกุลที่มีสมาชิกมากที่สุดในตำบลน้ำเกี๋ยน.....	83
3. แสดงพัฒนาการของชุมชนน้ำเกี๋ยนต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน โดยแบ่งตามการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์.....	116

สารบัญญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1. แสดงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชน.....	27
2. แสดงแผนผังกระบวนการ บวรส.....	49
3. แสดงอาณาเขตตำบลน้ำเกี๋ยน.....	79
4. แสดงแผนผังวงจรเครือข่าย.....	84
5. แสดงขั้นตอนกระบวนการของกระบวนการ บวรส.....	106
6. แสดงผังโครงสร้างองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน.....	111
7. แสดงขั้นตอนพัฒนาการของการแก้ไขปัญหาในชุมชน	118
8. แสดงความเชื่อมโยงของเวทีชุมชน 3 ระดับ.....	146
9. แสดงแบบแผน (Pattern) พัฒนาการของชุมชนน้ำเกี๋ยน.....	172